

Õiguskantsler

Teie 09.05.2015 nr

Meie 22.05.2015 nr 6-3/150595/1502326

Lõppvastus **Immuniseerimine koolis vanema nõusolekul**

Lugupeetud

Edastasite õiguskantslerile kirja, milles juhtisite Sotsiaalministeeriumi tähelepanu seoses väidetavate probleemidega riikliku immuniseerimiskava täitmisel koolitervishoiu raames ning seoses väidetavalt ebaõige teabega immuniseerimise korralduse ning kasutusel olevate vaktsiinide kohta.¹ Seejuures olete viidanud immuniseerimise võimalikele kõrvaltoimetele ning väitnud, et puuduvad teadusuuringud, mis kinnitaksid vaktsiinide kasulikkust seoses haigestumiste vältimise või epideemiate kadumisega.

Vastuseks teatan, et Teie avaldus ei anna alust arvata, et Sotsiaalministeerium oleks avaldanud eksitavat teavet vaktsineerimiste kohta, mida tehakse vastavalt riiklikule immuniseerimiskavale. Nimelt ei ole Te esitanud ühtegi tõenduspõhist väidet ühegi immuniseerimiskava järgse vaktsiini kohta. Küll aga võis Teie avaldust läbi vaadates täheldada mõningaid küsimusi nõuete osas, mille alusel korraldatakse laste immuniseerimist koolis. Kuna teadaolevalt käivad praegu Sotsiaalministeeriumis ettevalmistused kõnealuste nõuete muutmiseks, siis toon need küsimused alljärgnevalt välja, et muudatuste ettevalmistajal oleks neid võimalik jooksvalt arvesse võtta.²

Üldine selgitus

Immuniseerimine (vaktsineerimine) on nakkushaiguste leviku tõkestamise meede, mida reguleerib nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seadus (NETS). Täpsemalt reguleerib immuniseerimise korraldamist NETS § 8 ning laste immuniseerimist NETS § 10. Lapsi immuniseeritakse nakkushaiguste vastu immuniseerimiskava³ alusel, milles on määratud nakkushaigused, mille vastu immuniseeritakse, immuniseeritavad vanuserühmad ja immuniseerimise tähtajad. Immuniseerimise läbiviimine, sh kuidas koolis viiakse läbi immuniseerimiskavas ette nähtud immuniseerimisi, kuidas kaasatakse lapsevanem ning kuidas

¹ Seejuures olete tsiteerinud dokumenti „Immuniseerimiskava rakendusjuhis“ (01.07.2014 seisuga), mis on välja töötatud Sotsiaalministeeriumi juures tegutseva immuunprofülaktika ekspertkomisjoni ja Eesti Perearstide Seltsi koostöös, kättesaadav: www.terviseamet.ee, otsetee. Samast on leitav [vaktsineerimisest keeldumise avalduse näidisvorm](#).

² Selleks, et tervisevaldkonna eest vastutav minister saaks märkused töö käigus arvesse võtta, edastan käesoleva vastuse ka Sotsiaalministeeriumisse.

³ Vastu võetud [sotsiaalministri 08.01.2014 määrusega nr 2](#). Vt ka www.vaktsineeri.ee, otsetee.

tehakse kindlaks, kas ta on immuniseerimisega nõus või mitte, on seaduse alusel täpsustatud immuniseerimise korraldamise nõuetes (edaspidi ka: määrus).⁴ Hoolimata seesugusest korraldusest on immuniseerimiskava järgne immuniseerimine Eestis vabatahtlik.

Immuniseerimist viiakse läbi eraõiguslikus suhtes tervishoiuteenuse osutamise lepingu alusel, mida reguleerib võlaõigusseadus (VÕS). Vastavalt VÕS §-le 766 osutatakse tervishoiuteenust teavitatud nõusoleku põhimõttel. See tähendab, et tervishoiuteenuse osutaja peab patsienti asjakohaselt teavitama (mh vajaliku tervishoiuteenuse kättesaadavusest, olemusest ja otstarbest, selle osutamisega kaasnevatest ohtudest ja tagajärgedest ning teistest võimalikest tervishoiuteenustest)⁵ ning seejärel on teo- ja otsustusvõimelisel patsiendil õigus vabalt otsustada, kas talle pakutav meditsiiniline abi vastu võtta või sellest keelduda. Piiratud teovõimega patsiendi (sh alaealise)⁶ puhul otsustab tervishoiuteenuse osutamise tema seaduslik esindaja, kuid üksnes niivõrd, kuivõrd patsient ise ei ole võimeline poolt- ja vastuväiteid vastutustundeliselt kaaluma (VÕS § 766 lg 4).⁷ Mõneti erinevalt reguleerib NETS § 3 lg-s 2 nõusoleku võtmist arstiabi andmiseks piiratud teovõimega nakkushaigetele patsiendile. Siiski kui pole tegemist vältimatu abiga, tuleb lähtuda piiratud teovõimega isiku enda tahtest niivõrd, kui ta on võimeline sellekohast tahet avaldama.

Märkused määruse kohta

Teavitatud nõusoleku põhimõttel on isikul üldjuhul õigus ennast immuniseerida lasta või sellest keelduda. Erandid teavitatud nõusoleku põhimõttest saavad tuleneda üksnes seadusest.⁸ Lapse immuniseerimise otsustamisel osaleb tema seaduslik esindaja vastavalt VÕS § 766 lg-le 4, kuna NETS selles osas erisusi ette ei näe. Seejuures kui laps ise on võimeline vastutustundeliselt kaaluma argumente immuniseerimise poolt ja vastu, siis ei ole lapsevanemal õigus tema eest otsust ära teha. Kui aga vaadata immuniseerimise korraldamise nõudeid sätestava määruse § 2 lg-t 4, siis selle järgi on immuniseerimine lubatud lapsevanema kirjalikul nõusolekul.⁹ Tekib küsimus, kuidas saab seda sätet tõlgendada kooskõlas VÕS § 766 lg-ga 4 või kas see üldse on võimalik. Nimelt pole selge, kas nt lapsevanema keeldumise korral juhul, kui tervishoiuteenuse osutaja peab last võimeliseks ise teavitatud nõusolekut andma või kui ta leiab, et keeldumine on ilmselgelt vastuolus lapse huvidega, saaks ta kohaldada seadust (VÕS § 766 lg 4) ning jätta määruse § 2 lg 4 kohaldamata (käsitledes seda üldise korrana, mis erijuhtudel rakendamisele ei kuulu vms). Ka jääb sättest selgusetuks, kuidas peaks tervishoiuteenuse osutaja toimima juhul, kui nt ema on lapse immuniseerimisega nõus, isa aga vastu.

Lisaks väärrib tähelepanu § 2 lg 4 ette nähtud nõusoleku (immuniseerimise lubamise või sellest keeldumise) kohustusliku kirjaliku vormistamise nõue. VÕS § 766 lg 3 järgi vormistatakse

⁴ Vastu võetud [sotsiaalministri 31.10.2003 määrusega nr 116](#).

⁵ Sotsiaalministri 31.10.2003 määruse nr 116 „Immuniseerimise korraldamise nõuded“ § 2 lg 3 täpsustab, et immuniseerimise läbiviimisele peab vahetult eelnema immuniseerimise ajutiste ja püsivate vastunäidustuste tuvastamine, mille eest vastutab immuniseerimist teostav tervishoiutöötaja. Immuniseerimise teostaja selgitab patsiendile immuniseerimise vajalikkust, teavitab teda immuniseerimisega kaasneva võivatest kõrvaltoimetest ja nõustab muudes immuniseerimisega seotud küsimustes.

⁶ Lapse küpsusastme arvestamise ning vanemliku hooldusõiguse piiride kohta (sh [lapse õiguste konventsiooni](#) valguses) vt ka õiguskantsleri 03.06.2014 ettepanek nr 27, p 13, kättesaadav: [www.õiguskantsler.ee](#), [otsetee](#).

⁷ Nii näiteks 7-aastase vaktsineerimisel saab vaevast lähtuda lapse enda nõusolekust, samas kui nt 16-aastase iseotsustamise õigust ei saa üksnes tema alaealisuse tõttu välistada. Teisisõnu tuleb ka tervishoiuteenuse osutamise üle otsustamisel alati arvestada lapse arenevaid võimeid.

⁸ Vt nt NETS § 4: nakkushaige tahtest olenematu ravi.

⁹ Samas tuleb arvestada, et lapsevanema keeldumine koolis läbi viidavast immuniseerimisest ei välista iseenesest võimalust lapse immuniseerimiseks perearsti juures. VÕS § 766 lg 3 järgi võib patsient nõusoleku mõistliku aja jooksul pärast selle andmist tagasi võtta. See õigus laieneb ka lapsevanema keeldumisele oma lapse immuniseerimisest.

üldjuhul nõusolek kirjalikult juhul, kui tervishoiuteenuse osutaja seda nõuab. Seega seaduse järgi on tervishoiuteenuse osutajal õigus nõuda nõusoleku kirjalikku vormistamist, kuid ta ei ole kohustatud seda tegema. Seetõttu võib tekkida küsimus, kas määrusandja on jäänud talle seaduses sätestatud volituse raamidesse, nõudes koolis immuniseerimiseks antava nõusoleku või keeldumise kirjalikku vormistamist. Siiski on põhjust arvata, et selles osas on määrus volitusnormiga kooskõlas. Seda seetõttu, et niisugune vormistamise nõue ei ole isikutele pandud eraldiseisev kohustus, mis ülemääraselt koormaks lapsevanemaid või tervishoiuteenuse osutajat, vaid põhjendatud osa immuniseerimise läbiviimise korraldusest. Immuniseerimise läbiviimisel koolis, kus lapsed on vanemate vahetu kontrolli alt väljas, on ilmselt mõistlik korraldada lapse seadusliku esindaja nõusoleku või keeldumise vormistamine kirjalikult, et see oleks dokumenteeritud kujul olemas ning ka perearsti jaoks kättesaadav.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks: tervise- ja tööminister (avaldaja andmeteta)